

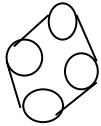

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: VAVAKOSO LOTU E ESO...**

Epereli 14, 2019: Na Curu Vakatumi ki Jerusalemi: Na rarawa nei Jisu :sa lomani keda na Kalou: Lede 6 [Lent 6]: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavou na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegucegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakavacori e dua na porokaramu ka rawa ni yukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gumu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Si ga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

Vakamacala Taumada: Ena macawa ogo Siga ni Turaga 14 Epereli, 2019: e na wasei vakarua nai vaqa ni macawa: Na Curu Vakatumi [Palm Sunday] eda vakabibitaka, ka vakakina e vuqa na veivale ni lotu vakaViti, na nodra Siga ni Turaga na Gone kei na Rarawa nei Jisu [Passion Sunday] e sega so ni da dau vakabibitaka. Ia erau bibi ruarua ka dau vakananumi ruarua ena mua ni macawa. Sa koto era na kenai vakamacala leleka ruarua, sa liu na Curu Vakatumi ka tarava na Rarawa nei Jisu. E tautauvata eso na leseni: Curu Vakatumi: Aisea 50:4-9; Same 118:1-20; Filipai 2:1-11 kei Luke 19:28-40; Rarawa nei Jisu [Passion]:Aisea 50:4-9; Same 31:9-16; Filipai 2:5-11; Luke 23: 1-49. Mo ni vosota ni na balavu na leseni.

1. NA CURU VAKATUMI [PALM SUNDAY]

A. Aisea 50:4-9a:[Curu vakatumi] I. Nai vakamacala me baleta nai vola nei Aisea, mo raica ga enai Vaqa ena macawa sa oti, eda na goleva sara na tikina ena macawa ogo: Na wase 50 e tiko enai ka rua ni wasewase ni vola nei Aisea ka vakaraitaka kina ni Kalou e dauvosota, solia na vakacegu kei nai Nuinui ni bula. Na vakasama cecere sa vakaraitaka vakalevu cake ko Aisea mai vei ira na parofita me baleta na Mesaia nai Vakabula Daurarawa [Suffering Servant, se Sere ni Dauveiqaravi -Servant Songs, sa vakabibitaka sara na Mesaia e soli bula e vukudra na tamata, ko ya me solia nona bula me rawa

kina veikeda meda bula se lolomataki kina veikeda na bula vou [servant for others] raica e ra] kei na Turaga cecere ka kaukauwa [Sovereign Lord] ena wase 49-66 sa qai vakamatatataki sara enai VTV. II. Na 50: 1-3 sa yalataka na Kalou na nona veitaqomaki baleta ni sa sega ni lekaleka na ligana, sa ologi keda kece. Sa dei tu ga na Kalou, oi keda ga eda lako tani mai vua. Sa voqa kina na vakasama nei Osea na Parofita ko ya, na dina ni Kalou, ni lomana na watina ko Isireli, kei na nona vakadrecike ka talaidredre na watina, ia sa lakova tikoga me lesu vua baleta ni lomani koya. III. Mai na 50: 4-9 nai ka tolu ni ‘Sere ni Dauveiqaravi’ [Servant Song se eda dau kila vakalevu me ‘Vakabula Daurarawa’ –Suffering Servant: raica: nai matai ni Sere ni Dauveiqaravi ena 42:1-9, karua ni Sere ni Dauveiqaravi ena 49:1-13; ena uasivi mo wilika sara ogo ni bera na toso enai kena ogo] sa vakaraitaka na parofita na cakacaka ni ‘Turaga ko Jiova’ ka vakalougatataka na ‘yame’ me vosa kina, na ‘daliga’ me rogo ka kila na vakasama, na vuku me vakayacora na cakacaka ni veivakavulici veivakasalataki kei na veituberi. Tarava sa vakaraitaka na vakaitavi ni veitiki ni yago: na ‘dakuqu’ mei sasabai vei ira na dauveiyaviti, na ‘baluqu’ mai vei ira na ‘dauveivuti’ [veivakamaduataki], na ‘mataqu’ mai vei ira na dauveivakalialiai se veivakacacani. Sa dusia na veika dredre sa yaco vua nai talatala ni ‘Turaga ko Jiova,’ ka sa vosota na veika rarawa. Sa na tautauvata ga na vosa ni veivakavulici mai na ‘yame;’ mai na vosa, sa vakavutukanataki ena veika e yaco ena tiki ni yago e so [baluqu, dauveivuti se veivakamaduataki, mataqu se dauveivakalialiai], sa vakararawataki ena dua nai naki. Ena noda vakavakadewa na Lotu VaKarisito ni sa baleta na Mesaia, ko ya ko Jisu. Sa boroya nai yaloyalo ni veika e vakayacora ko Jisu ena nona veivakatavulici vakadodonu kei na veika rarawa a yaco vua nona lewa kei na nona lauvako ena kauveilatai ena vukuda na tamata meda vakabulai. IV. Na noda nanuma ni rawa nida bula e taudaku ni Nona bula na Kalou, sa dau vakacalai keda, sa vakuria ga na levu ni leqa. Sa lomani keda tikoga na Kalou, ka waraka na gauna me yakavouya kina na Nona veiyalayalati kei keda, oqori sa mai vakayacora na Mesaia ko Jisu.

B. Same 118:1-29: [Same ni Curu Vakatui] Mai nai 5 ni wasewase ni Same [107-150] sa salavata kei nai otioti ni vola nei Mosese na Lako Yani, na veivakabulai levu ni Kalou. E levu na Same ogo e vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Vosa ni Kalou me vakavinavinakataki ka vakacaucautaki kina na Kalou ena nona veisereki kei na veivakabulai. Sa vakayagataki vakalevu na veisame ogo ena sere se same ni vakavinavinaka se vakacaucautaka na Kalou ena gauna ni soKalou. I. 118: 1-29: Sa dui tu ga na sere eda dau taleitaka; ena sere ni cumu se sere ni lotu ka da biuti ira ena kenai vakatagedegede e cake.

Sa vakakina na Same 118, sa Same tiko sara e cake vei ira na same se sere. Eda dau vakayagataka ena veigauna eso na tikina me tiki ni soKalou me vaka na: *Dou vakavinavinaka vei Jiova, ni sa yalo vinaka: ni sa sega ni mudu na nona loloma [O give thanks to the Lord for he is good].* Sa solia vei keda na yalo e malaude, na yalo vakavinavinaka kei na taleitaka na qarava na Kalou. Sa rauta me sega ni kinoca rawa na tamata sa sa lakova oti na bula vesuki se bobula ka lakova yani na bula galala me vakarokorokotaka ka vakavinavinaka tikoga vua na Kalou. Na Same oqo sa boroya ni sa lako sivita na vakasama ni veisereki kei veivakabulai ni Kalou se mai na kauvakabobula oqo [slaves] me ra vakatokai me 'noqu tamata [my people]. Nai lakolako ni mata tamata oqo sa ra lako yani ki na Vale ni Soro ka ra curu ena 'matamata ni koro'. Sa vakaraitaka ga na curu yani vakayalo enai serau ni Kalou, na gauna kei na vanua ga me sa ia ga kina na vakarokoroko kei na vakavinavinaka vua na Kalou. Era sa vakayacora na tamata nira sa vakadinadinataka tikoga 'ni sa sega ni mudu na nona loloma' na Kalou. Sa voqa na vosa oqo vua na tamata sa vakadinadinataka na vinaka ni vakararavi vua na Kalou ena veigauna kecega. Na Kalou e sega sara ni veisautaka na nona loloma, sa dei tu ga, oi keda ga meda veisau. II. Sa vakaraitaka na lako mai ni Mesaia ko Jisu Karisito, na vatu sa cati: e kune e na tolu na vanua: Maciu 21:42, na nona vakasavasavataka na Vale ni Soro ko Jisu; Cakacaka 4:11 na nona bolebole ko Pita me vakadindinataka Jisu kei na I Pita 2: e nona kaya ena tikina 4 ni sa 'vatu bulabula [living stone]; mai na 11-22 sa yaco mei vakadei ni vale *'A vatu era sa cata na matai ni vale, sa yaco me kenai vakadei ena tutu ni vale'* [22]. Sa tarava sara ni ko koya e rogoca muria ena vakalougatataki, *'sa kalougata ko koya sa lako mai ena yacai Jiova'* sa voqa kina nodra kailavaka na lewe vuqa ena nona curu vakatui [26] nei Jisu ki Jerusalemi.

C. Filipai 2: 5-11: Raica nai Vakamacala ni vola enai Vaqa ena macawa sa oti [Curu Vakatui] *1. Ai vola ni vakavinavinaka nei Paula ka vola mai Roma ena gauna ni nona tiko vakavesu, rauta na 61 AD/ ACE, vei ira na kai Filipai enai vuku ni nodra loloma [gifts]. Sa vakaraitaka na kena bibi mera vakadeitaka na nodra vakabauti Jisu Karisito. Sa raica ko Paula ni sala duadua ga mera muria na tamata era sa vakabauti Jisu ko ya mera muri koya ka tovolea me rai valavala vakataki koya. Dina ga ni sega ni vinaka vakaniu [vinaka taucoko] ko Paula [raica na tikina 12] ia sa vakaraitaka ga ni vinaka merai*

valavala vakataki koya. Sa sega ni tu vata ena gauna koya nai VTV mera wilika ka rai kina, ia sa bibi ga mera raica se ilova na nodra bula kei nai valavala ko ira sa vakabauta enai vakarau ni bula nei Paula. Na tudei vei Karisito sai koya ga na veika sa vakabibitaka ko Paula ena tikina 20-21 ko ya, *ni sa tu vata kei Karisito e dua ena kune tikoga na vuana me vakavoui, vakamataliataki ka vakaiukukukutaki me vakataki Jisu.* Mera vakadeitaka ni ra sa lewe ni koro mai lomalagi, sa vakaisalataki enai sala ni bula ko ira sa vakabauta kai valavala vaKalou. II. Eda a goleva tiko ena macawa rua sa oti ni vinakata ko Paula mera ilovi ira nai vavakoso enai vakarau ni bula sa vakadinadinataka ko koya ena nona tu vata kei Karisito. Ena macawa sa oti e kaya kina ko Paula ni sega ni vakatau na nona bula vou ena veika e rawata e liu, ka sa kaya ni sa ‘de ni manumanu walega’ me ‘kune’ vata kina kei Karisito se me ciqomi Karisito se me nona ko Karisito.... Se ‘*sa sega ni koi au sa bula tiko na Karisito ga sa bula e lomaqu*’. Sa raica ko Paula ni sa talei duadua ga na veikilai kei Karisito Jisu na Turaga kai Vakabula– ka tucake tale mai na mate [personal relationship with the resurrected Lord and Saviour Christ Jesus]. Eke [2:5-11] sa lesu tale kina ko Paula me kauta mai na sere ga era dau taleitaka ena gauna ko ya me boroi kina se ko cei ko Jisu oqo, o koya mera vakabauta, na nodra Turaga kai Vakabula. *Oqo ga na Turaga mera ilovi ira kina, ka ni ko koya sa ilovi koya oti se ilovi koya tikoga ena bula totoka oqo nei Karisito Jisu.* III. Sa dusi Jisu ko Paula ka vakaraitaka nai valavala, nai tovo, na bula totoka nei Jisu Karisito ka mai bulataka, ka mai mate kina ena vukuda meda bula mai na nodai valavalaca. Sa dusia kina ko Paula nai naki ni Kalou ena bula nei Jisu, o koya e mai ‘vakalalai’ [self-empting] se ‘vakadravudravuataki Koya’ ena vukuda meda vakabulai, ko ya ni sa mai tamata dauveiqaravi ka biuta tu yani na Nonai tutu vaKalou. Sa kauta ga mai na veika me mai yaga vei keda na tamata, ko ya na nona loloma savu se loloma levu. Sa mai qaravi keda me yacova sara na mate, sa qai vakacerecerei koya na Kalou me tiko sara e Ligana i Matau. Sa dusia na veitovo vaKalou oqo sa bulataka ko Jisu sa rawa meda vakaivotavota kina ka muria na tamata eda vakabauti Jisu.

D. Luke 19:28- 40 Na Curu vakatui nei Jisu:[Nai Vakamacala ni Vola ena i Vaqa ena macawa sa oti, ka raica talega na Maciu 21:1-11;Marika 11:1-11; Joni 12:12-19]. 1. Sa sega ni vunitaki rawa na lako mai nei Jisu ki Jerusalemi, ia eda sa kila talega ni sa nonai naki oqo me lako ki Jerusalemi. Sa kila ni sa kenai tinitini na mate. II. Nai lakolako ki Jerusalemi sa vakayacori ga kina na vosa ni parofita ena Sakaraia 9:9. Era nanamaki na Jiu ni na lako mai na Mesaia me sereki ira mai na nodra veivakolonitaki kei na veivakabobulataki na kai Roma. Sa sega ni vodo mai ena ose, ia sa vodo mai ena luve ni asa...sa

dusia ga e dua na Tui-Vakabula sega ni yakaiyaragi ena kaukauwa vakaivalu, ia sa yakaiyaragi ena yalomalua kei na yalomalumalumu. III. Na nodra marau na lewe vuqa; era tevuka nai sulu, yalovaka na draunikau kei na domo ni kaila “*Sa kalougata na Tui sa lako mai ena yaca ni Turaga! Me tu mai lomalagi na veivinakati kei na veivinakati ena veiyasana e cake sara.*” [mai na Same 118:26 cf Luke 2:14]. Sa tadu dina mai na Tui me mai veisereki me rawa kina na veivinakati. IV. Ena sega ni galu na gusudra era vakarokorokotaka ka vakavinavinakataka na Kalou, ke ra vagalui, ena qisia na Kalou mera vosa mai na veivatu se ko ira era galu tu. V. Na nona tagicaki Jerusalemi [raica na Luke 13:31-35] ni raica na leqa sa tu kina kei na nona parofisaitaka ni na vakarusai, vakauasivi na Vale ni Soro “*sa vakatokai me vale ni masu, ia dou sa cakava me nodra qara na daubutako.*” VI. Sa sega ni rawa ni galu ko Jisu ni raica ni dodonu me tukuni ka vakayacori na ka dina me vaka nai naki se loma ni Kalou, veitalia ga na mate... sa kila ko koya ni sa tu ga e matana na mate. VII. *Sa dina, sa dua nai tavi bibi ka dredre na noda tukuna na Dina kei na Dodonu se vakayacora na dina ni Kalou se loma ni Kalou. Sa dredre meda vakayacora vakataki keda ga, eda sa na kerea tikoga na veivuke nei Yalo Tabu ena veigauna kece sara.*

2. NA RARAWA NEI JISU [PASSION]

A. Aisea 50:4-9 [raica nai vakamacala e cake]Tovolea mo wilika ena mata ni nona Rarawa na Turaga ko Jisu

B. Same 31: I. Na Same totoka ni vakararavi tabakidua vua na Kalou ena veigauna kecega, “*Au sa solia na yaloqu ena ligamuni*” [t. 5] ka cavuta talega ko Jisu me vakaraitaka kina na taucoko ni nona vakararavi ka vakanuinui vua na Kalou [Luke 23:46]. Sa sega na vakanuinui ena kalou matakau se dua tale na ka buli, vua ga na Kalou, ka sa “*Tu e ligamuni na noqu gauna*” [t 15], ko koya sa nona ga na Kalou ka vakaravita nona bula vua. Sa dua dina nai vakavuvuli bibi vei keda nida sotava na gauna dredre se gauna vinaka.

C. Wilika talega na Filipai 2:5-11 [Rarawa nei Jisu, [Passion] raica nai vakamacala e cake] Wilika talega ena mata ni nomu sala vata kei Jisu ena nona Rarawa, nai Vakarau ni bula vakaJisu se na yalona ni sa vakamalumulumutaki koya me soli kina vei keda na bula taucoko se bula vata kei na Kalou ena vuku i Jisu na Luvena

D. Luke 22:14-23:56: se 23:1-49 [Passion-Na Rarawa nei Jisu –sa dikevi ga vakatotolo ka laurai ga na veika bibi; ni tiko nomu gauna qai dikeva vakamatailalai ka vakayagataka na Sala ni Vuli Vola Tabu –Bible Study methods e ra]: Mo dikeva talega nai talanoa vata ga ena vo ni Kosipeli. I. Sa temaki Jutasa ko Setani me volitaki [soli] Jisu ka ratou sa kana vata ni Lako Sivia me vakananuma kina na veisereki ni Kalou mai na vanua ni Veivakabobolataki mai Ijipita. Sa vakananuma veiirato na nona tisaipeli na veika vakayalo me baleta na nona veisereki ena ‘yagona’ kei na nona ‘dra’. II. Sa vakasalataki iratou ena vakarau ni veiliutaki dina sai koya ga na dauveiqaravi. Ni vakaraitaka na mate sa tu e matana, sa yalayala ko Pita ni na salavata kei Jisu me yacova na mate, ia sa kila vinaka ko Jisu na malumalumu nei Pita. Sa dina na Turaga, sa cakitaki koya ko Pita; ia sa vinaka ga ni qai kilai yalona ko Pita ka veivutuni, ka lesu tale me bula. III. Sa bibi vei Jisu na nona vakararavi tabakidua vua na Kalou ka vakayagataka na gauna sa vo me gauna ni masumasu. Ia na vanua ni masumasu ko ya, sa vanua ni nona soli yani kina ko Jisu mai vua na nonai tokani ko Jutasa Isikarioti vei ira na meca. Sa vesu ko Jisu me vaka e dua na tamata cala. IV. Sa sega na moce, ia sa lewai tiko mai vei ira nai liuliu ni lotu ka vakakina mai na matanitu ko Roma [Pailato]. Baleta ni kai Kalili sa lewai talega vei Eroti ka gade voli mai Jerusalemi, ia ni sega ni raica e dua nona cala, sa vakasukai Jisu tale vei Pailato. Sa nanuma vakalevu na nonai tutu vakapolitiki kei na nona dokai mai vei ira na lewe ni vanua sa vakasaurarataki kina me sereki ‘Jisu Parapa’ [Maciu 27:16-17, eso na vu ni VT era vakayagataka na “Jisu Parapa”ka ni ko koya talega e valataka na veivagalalataki se veivakabulai ni mata tamata digitaki, ena sala kaukauwa baleta na yaca Jisu se Josua –yeshua (Hebrew) se Iesus- (Greek) na kenai balebale ga nai ‘vakabula’ se ‘veivakabulai’] ka vakoti ‘Jisu Karisito’ V. Sa colata na nona kauveilatai ki Kalivari. Ena dela ni vutu kei na oca sa vakaroti ira na marama era tagicaki koya lako mera tagicaki ira ga kei na luvedra, ko ira era na qai vakadinadinataka na rusa kei Jerusalemi. VI. Sai matemate beci na kauveilatai, sa rube kina ko Jisu kei rau na tamata ca. Nida raica ka vakasamataka vakayalo sa kau mai kina na vakasama ni vakacaboisoro enai VTM baleta na ‘dra’ sa lako vua na Kalou ka bokoca kina na ca. Sa kau mai na vakasama oqo me vakatauvatani kei na mate nei Jisu, o koya na Lami Tawacala, sa liviraka nona dra tawa cala ena vukui vuravura, ena vukuda. Mai na kauveilatai talega sa vakaio ena nona kerekere e dua veirau na daubutako ni sa nona talega na bula ena nona veivutuni ka sa qai kilai Jisu ni taukei ni bula tawamudu. “E daidai ga e daru na tiko vata mai Parataisi”; sa nomu talega, ia me veisau na bula! VII. Sa lumuti na yagoi Jisu ena waiwai ka

bulu ena qara vatu sa solia ko Josefa na kai Arimacea...sa waraka na veivakurabuitaki levu taudua sa vakarau vakayacora na Kalou!

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31.C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu.Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na "a" "b" "c" lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: "Au a lako!" [past], "au sa lako!" [present] kei "au na lako!" [future] I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature].K.Ia sa dei tu ni ogo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa.L. Sa kena gauna ogo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu , mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M.Na kena i otioti mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc, se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N.Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo